

นวัตกรรม: วัยเรียน และวัยรุ่น รพ.สต.วัดขวาง อำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร

ความสำเร็จในการดำเนินงาน / สถานการณ์ ผลลัพธ์ / ข้อมูลเชิงปริมาณ

ปัจจุบันปัญหาเรื่องเด็กมัธยมมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนและตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นปัญหาที่ไม่มีใครบอกได้ว่าเกิดจากอะไรกันแน่ ความไม่รู้ ความอยากรู้ อยากลองหรือด้วยวัยของเขา จากประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับงานสร้างเสริมสุขภาพ คืองานบริการฝากครรภ์จะเห็นได้ว่ามีจำนวน เด็กหญิงแม่ มากขึ้น หลังคลอดก็มักไม่ได้เลี้ยงลูกเองทิ้งไว้ให้ปู่ย่าตายายเลี้ยง แล้ววัยรุ่นเหล่านั้นก็ไปทำงานต่างจังหวัด ไม่ได้เรียนต่อ ผู้นำชุมชน พ่อแม่ คุณครูมองว่าเด็กๆเป็นตัวสร้างปัญหา ทั้งภาระ ไม่รับผิดชอบ ซึ่งหลายหน่วยงานภาครัฐก็รับรู้ว่าเป็นปัญหาตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับชาติ แต่ก็ยังเป็นความท้าทายสำหรับหลายหน่วยงานว่าจะแก้ไขปัญหาลำนี้ได้อย่างไร

ตำบลวัดขวาง เป็นตำบลขนาดกลาง อยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลวัดขวาง มีจำนวน 8 หมู่บ้าน 1,513 หลังคาเรือน ประชากรทั้งหมด จำนวน 5,495 คน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาได้ปีละ 3 ครั้ง หรือไม่กี่อย่างน้อย 2 ปี 5 ครั้ง ส่วนการทำสวน ทำไร่ เลี้ยงปลาตกและรับจ้างเป็นอาชีพเสริม วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ต้องออกจากบ้านตั้งแต่ตีห้าไปทำนา รับจ้าง กว่าจะกลับก็บ่ายหรือบางคนไปรับจ้างต่อกี ห้าหกโมงเย็นเลยทีเดียว เด็กๆในชุมชนก็ต้องเข้าไปเรียนหนังสือในตัวอำเภอซึ่งต้องนั่งรถรับ-ส่งออกจากบ้านตั้งแต่ประมาณหกโมงเช้า กว่าจะกลับบ้านก็หกโมงเย็น เสาร์อาทิตย์ก็ไปเรียนพิเศษอีกจากเคยกินข้าวพร้อมหน้าพร้อมตากันก็ต่างคนต่างกินเพราะต้องทำงาน เดินทางแข่งกับเวลา ไม่มีเวลาให้ลูกหลานมุ่งเน้นไปที่การหารายได้มากกว่า จากการเก็บข้อมูลของงานสุขภาพจิตและยาเสพติด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดขวางในปี 2553 - 2554 พบว่า การสู่มตรวจคัดกรองสารแอมเฟตามีน (ยาบ้า) ในปัสสาวะของกลุ่มเยาวชนตำบลวัดขวางจำนวน 115 คน พบเยาวชนใช้สารเสพติดและตรวจพบสารแอมเฟตามีนในปัสสาวะจำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอายุ (15-19 ปี) ปี พ.ศ. 2553 จำนวน 3 ราย ปี พ.ศ. 2554 จำนวน 2 ราย นอกจากนั้นยังพบปัญหาวัยรุ่น มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน และปัญหาพฤติกรรมไม่เหมาะสมอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น การทะเลาะวิวาท การแต่งกายตามแฟชั่น ฯลฯ

กระบวนการ การจัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมาย

การแก้ไขปัญหาในวัยรุ่นและเยาวชนของตำบลวัดขวางได้เริ่มต้นจากการใช้แบบสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย ของนายแพทย์สุริยเดว ทรีปาตี เป็นเครื่องมือในการจัดการฐานข้อมูลระดับชุมชนให้เป็นรูปธรรม จากประสบการณ์การทำงานในระดับชุมชนมากกว่า 10 ปีทำให้ดิฉันได้เรียนรู้ว่าถ้าเราจะแก้ไขปัญหาของชุมชน เราต้องวิเคราะห์ชุมชน ภูมิบริบทของชุมชน รู้ว่าในชุมชนตำบลวัดขวางมีทุนอะไรบ้าง ต้องเรียนรู้การจัดการกับข้อมูลที่เราได้อยู่และนำมาสื่อสารในชุมชน ให้กับผู้นำชุมชน อสม. แกนนำต่างๆ เกิดความตระหนักถึงปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเยาวชน ฯลฯ

การบริหารจัดการให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและพหุภาคีต่างๆที่มีอยู่ในตำบลวัดขวาง ดังนี้

กิจกรรมที่ 1 สร้างแกนนำเยาวชน “ ชมรมเยาวชนจิตอาสาตำบลวัดขวาง ” ให้เข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนตำบลวัดขวางขึ้นจากแกนนำกลุ่มเล็กๆที่เต็มใจเข้ามาช่วยโดยสมัครใจ

กิจกรรมที่ 2 สร้างกิจกรรมสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้เยาวชนคิดเอง ทำเอง เรียนรู้ไปด้วยกัน โดยมีทีมพี่เลี้ยงที่เป็นผู้ใหญ่คอยให้คำปรึกษา แยกนำเด็กและเยาวชนสำรวจและศึยข้อมูลผลการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนไทย หลังจากดำเนินการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลแล้วพบว่าภาพรวมของต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนในโรงเรียนและหมู่บ้านต้นแบบ เรียงลำดับจากมากไปน้อยดังนี้ พลังครอบครัวร้อยละ 75.54 พลังสร้างปัญญาร้อยละ 72.63 พลังตัวตนร้อยละ 71.61 พลังเพื่อนและกิจกรรมร้อยละ 70.34 พลังชุมชนร้อยละ 69.96

กิจกรรมที่ 3 สร้างเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชนแบบมีส่วนร่วม คณะทำงานได้จัดเวทีคืนข้อมูลให้ชุมชน ทั้งผู้นำชุมชน ครอบครัว ครู ข้าราชการในพื้นที่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้สูงอายุ และเยาวชน เพื่อให้ทราบผลการสำรวจ และหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งในภาพรวมของชุมชน จึงเกิดแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมตำบลวัดขวาง กิจกรรมการหนุนเสริมต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชน โดยทุกภาคส่วนในชุมชนมีส่วนร่วม



กิจกรรมที่ 4 สร้างมาตรการในการดูแลเด็กและเยาวชนตำบลวัดขวาง กำหนดกฎ/กติกาของชุมชนในการดูแลเด็กและเยาวชนตำบลวัดขวาง เช่น การกำหนดเวลาไม่ให้เยาวชนออกมาอยู่นอกบ้าน ตามร้านเกม หลังเวลา 2 ทุ่ม ยกเว้นออกมาทำกิจกรรมกับผู้ปกครอง มีผู้นำชุมชนตั้งทีมเฉพาะกิจออกตรวจพื้นที่ร้านเกม พื้นที่เสี่ยงของตำบล สุ่มตรวจปัสสาวะหาสารเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางคืน มีการชื่นชมยินดีเยาวชนต้นแบบตำบลวัดขวาง ซึ่งสร้างต้นแบบที่ดีรุ่นต่อรุ่น

กิจกรรมที่ 5 สร้างทักษะชีวิตรอบด้าน ให้แก่นำและสมาชิกชมรมเยาวชนจิตอาสาตำบลวัดขวางเพื่อไปขยายผลต่อในชุมชน เช่น ทักษะเพศวิถีรอบด้าน ทักษะการสื่อสารในครอบครัว ทักษะปฏิเสธ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชน การสร้างคุณค่าในตนเอง การคิดบวก การเป็นผู้นำ การฝึกสมาธิ ฯลฯ โดยทีม พี่เลี้ยงระดับชุมชน อำเภอ



กิจกรรมที่ 6 สร้างความเข้าใจให้เครือข่าย เพื่อเรียนรู้และทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของวัยรุ่นทุกระดับ เครือข่ายผู้ปกครอง(ค่ายทักษะครอบครัว) เครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายคุณครูในโรงเรียน/คุณครูคน. ฯลฯ ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์สภาวะชุมชนแบบมีส่วนร่วม คือ ต้นไม้ชุมชน ดอกไม้ชุมชน แผนที่ชุมชน ต้นไม้ปัญหา ตึกตาชุมชน และหลักสูตรเพศวิถีศึกษารอบด้าน



กิจกรรมที่ 7 สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับชุมชนทุกเดือน ผ่านเวที “ปรับทุกข์ สร้างสุข เพื่อชาวตำบลวัดขวาง” การขยายผลกิจกรรมของชมรมเยาวชนจิตอาสาตำบลวัดขวางไปพื้นที่อื่นๆ ตำบลใกล้เคียง จนยกระดับมาเป็นชมรม To Be Number One ตำบลวัดขวาง ปัจจุบันเป็นชมรมฯต้นแบบอำเภอโพทะเล

กิจกรรมที่ 8 สนับสนุนให้เกิดพื้นที่สร้างสรรค์เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสสร้างคุณประโยชน์ให้ชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมสอยดาวหารายได้สนับสนุนการทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ของเยาวชนเพื่อนำรายได้มาซื้อวัสดุอุปกรณ์การแพทย์ ช่วยเหลือผู้สูงอายุติดบ้าน ติดเตียง ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเจ้าอาวาส วัดพร้าวทุกปี เปิดพื้นที่รพ.สต. ให้เด็กและเยาวชนมาใช้ทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ใช้อินเทอร์เน็ตในช่วงเสาร์ อาทิตย์ หรือปิดเทอม นอกจากนี้ยังมี โครงการครอบครัวอบอุ่นสู่ชุมชนสุขภาพดี โครงการส่งเสริมครอบครัวและชุมชนต้นแบบรักการอ่าน ฯลฯ



กิจกรรมที่ 9 สร้างทายาทรุ่นต่อรุ่น รับสมัครสมาชิกตั้งแต่ชั้น ป.5 ป.6 ทุกปีเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับรุ่นพี่รุ่นต่อรุ่น โดยใช้หลักพี่สอนน้อง พี่น้องชวนกันทำความดี สร้างกลุ่ม @Facebook @Line ในการติดต่อสื่อสารกับทีมพี่เลี้ยง ที่ปรึกษา

กิจกรรมที่ 10 สร้างความต่อเนื่องทั้งด้านการขอรับสนับสนุนและการติดตามประเมินผลการทำงานร่วมกัน ปัจจุบันได้รับสนับสนุนการดำเนินแผนงาน/โครงการจากแหล่งทุนในชุมชนอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2554- 2555 ได้รับสนับสนุนงบประมาณจากสสส. จำนวน 30,000 บาท และตั้งแต่ ปี 2556 – ปัจจุบัน ได้รับสนับสนุนงบประมาณ

จากกองทุนสปสข.ตำบลวัดขวาง มาทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยมีชุมชน พระภิกษุผู้นำชุมชน คุณครู โรงเรียน เจ้าหน้าทีรพ.สต.วัดขวาง พี่ๆอสม. เป็นพี่เลี้ยง

จากการติดตามประเมินผลการดำเนินงานหลังดำเนินกิจกรรมมาเป็นระยะเวลา 2 ปี ตั้งแต่ ตุลาคม 2555-กันยายน2557 ประเมินจากพฤติกรรมเสี่ยง และพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กและเยาวชน ปัญหาสุขภาพจิต ความเครียดลดลง ไม่มีการทำร้ายตนเอง เด็กมีพฤติกรรมทางบวกมากขึ้น เช่น กล้าแสดงออก ช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน ทั้งที่วัด ชมรมผู้สูงอายุตำบลวัดขวาง รพ.สต.วัดขวาง ฯลฯ ไม่พบการตั้งครรภีในนักเรียนชั้นม.2 หรือชั้นม.3 ในโรงเรียนวัดพร้าวตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา ไม่พบการตั้งครรภีในวัยรุ่นตั้งแต่ปี 2556 ถึง 2560 พบการตั้งครรภีในวัยรุ่นอายุ 18 ปี จำนวน 1 คนในปี 2559 (เป็นเยาวชนที่อยู่นอกพื้นที่ไม่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทักษะชีวิตต่างๆ และกลับมาอยู่ในพื้นที่เมื่อตั้งครรภี) ทำให้เด็กและเยาวชนได้รับการยอมรับจากผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน ครอบครัวมีความภาคภูมิใจในพฤติกรรมดีๆของลูกหลานตนเอง

สำหรับการสำรวจต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนโดย อสม.น้อยได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วเฉพาะเด็กๆที่เข้ามาผ่านกระบวนการ การเรียนรู้ และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จำนวน 120 คน พบว่าต้นทุนชีวิตเด็กและเยาวชนเพิ่มขึ้น ดังนี้ พลังครอบครัวร้อยละ 81.25 พลังสร้างปัญญาร้อยละ 84.75 พลังตัวตนร้อยละ88.61 พลังเพื่อนและกิจกรรมร้อยละ 82.42 พลังชุมชนร้อยละ 89.96 และจากการทำกิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ของเด็กๆ และการเรียนรู้ที่จะนำเสนอข้อมูลของกลุ่มเยาวชนในการทำกิจกรรมแก้ไขปัญหาของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ ทำให้ได้รับการประเมินเป็นพื้นที่ระดับตำบลที่มีการดำเนินงาน ตำบลการอนามัยเจริญพันธ์ ผ่านเกณฑ์ในปี พ.ศ. 2558 และได้รับรางวัล”ชนะเลิศ” การประกวดเรื่องเล่าความสำเร็จ”ในการพิชิตปัญหาวัยรุ่นตั้งครรภีดีเด่นระดับอำเภอปี 2559” ที่สำคัญคณะทำงาน พี่เลี้ยง ได้เรียนรู้ร่วมกันว่า “ สร้างต้นทุนชีวิต = สร้างภูมิคุ้มกัน ”



ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

- มีการคืนข้อมูลต้นทุนชีวิต สถานะสุขภาพของวัยรุ่นให้กับชุมชนและเครือข่ายผู้ปกครองให้รับทราบถึงสถานการณ์สุขภาพของวัยรุ่น
- การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาวัยรุ่น เยาวชนโดยการใช้เครื่องมือวิเคราะห์สุขภาพะชุมชนแบบมีส่วนร่วม เช่น ต้นไม้ชุมชน ดอกไม้ชุมชน แผนที่ชุมชน ต้นไม้ปัญหา ตุ๊กตาชุมชน

- มีการพัฒนาศักยภาพและสร้างเครือข่ายแกนนำวัยรุ่น/เยาวชนจากสถานศึกษา เพื่อให้สามารถให้ความรู้ คำแนะนำแก่เพื่อน ส่งต่อบริการและเชื่อมโยงเป็นระบบบริการ
- มีการจัดกิจกรรมการให้ความรู้ในรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ ไม่ใช่แค่สอนเพียงอย่างเดียว
- มีการผลักดันและเชื่อมประสานสู่แผนงานของชุมชน/กองทุน สปสช. ตำบลวัดขวาง
- มีการให้คำปรึกษาทางสื่อออนไลน์ เช่น LINE, FACEBOOK
- การสร้างเครือข่ายการทำงานในระดับชุมชนที่เข้มแข็ง เครือข่ายโรงเรียนพ่อแม่ (ครู พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย) ครู ผู้นำชุมชน พระภิกษุ
- การเปิดโอกาสและเปิดพื้นที่สร้างสรรค์ให้วัยรุ่น เยาวชน ได้แสดงออกอย่างเหมาะสม



นางบุญธรรม จ้อยสุดใจ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลวัดขวาง อำเภอ
โพทะเล จังหวัดพิจิตร โทร.089-9069547